

Nr 67.

Av herr **Linders** m. fl., om statsgaranti åt centralkassor för jordbrukskredit.

Under de utredningar, som föregingo 1915 års lagstiftning om jordbrukskassor och centralkassor för jordbrukskredit, var frågan om anskaffande av rörelsekapital åt de blivande kreditföreningarna föremål för en synnerligen ingående diskussion. Bland förslag, som därunder framkommo, vilja vi särskilt erinra om kungl. lantbruksstyrelsens, intaget i betänkandet den 1 december 1908, vilket innebar, att åt kreditföreningar för jordbruksändamål, som kunde komma att bildas, staten skulle tillskjuta rörelsekapital, och att för detta ändamål 10 millioner kronor skulle ställas till Kungl. Maj:ts förfogande att disponeras under åren 1910—1919. Vid ärendets föredragning i statsrådet den 28 oktober 1910 förklarade sig dåvarande chefen för jordbruksdepartementet anse bl. a., att det vore av vikt att söka få utrett, huruvida icke dylikt kapital skulle kunna på andra vägar tillföras ifrågavarande föreningar, varvid särskilt borde tagas under övervägande, huruvida icke såsom långgivare åt inom olika orter bildade föreningar skulle kunna anlitas respektive sparbanker eller andra penninginrättningar samt villkoren och förutsättningarna härför. För denna utredning tillkallades genom skrivelse den 11 november 1910 tre sakkunniga personer, vilka den 18 januari 1911 avgåvo sitt betänkande. Den utväg, som av de sakkunniga föreslogs, var, att kreditföreningarna skulle söka erhålla det behöfliga driftkapitalet i främsta rummet från sparbankerna. Vid framställandet av detta förslag betonades emellertid starkt, att enligt de sakkunnigas åsikt den naturliga och bästa vägen vore, att staten tillsköte sagda kapital. Med anledning av den kritik, som ägnades de sakkunnigas utlåtande vid remiss till samtliga Kungl. Maj:ts befallningshavande och hushållningssällskapens förvaltningsutskott, påbörjades under loppet av år 1912 inom jordbruksdepartementet en förnyad utredning rörande det mindre jordbrukets kreditförhållanden.

Det förslag, som efter denna utredning framlades, innebar i huvudsak, att driftkapital skulle anskaffas dels genom av kreditföreningarna bedriven sparbanksrörelse och dels genom växelkredit i Sveriges riksbank, förmedlad av centrala jordbrukskreditföreningar. För den längre kreditens tillgodoseende ansågs däremot, åtminstone till en början, statens mellankomst erforderlig. Staten borde därför ställa till förfogande en lånefond — förslagsvis nämndes 2 millioner kronor — för fyllande av de nämnda behoven av rörelsekapital.

Sedermera har tanken på att staten borde stödja jordbrukskreditföreningarna genom att ställa tillräckliga fonder till förfogande ånyo framkastats i motion nr 220, väckt i andra kammaren 1921 av herr Eriksson i Oberga m. fl., om skrivelse till Kungl. Maj:t angående frigörande av det svenska jordbrukets kreditväsen från beroende av de enskilda bankinrättningarna.

I enlighet med gällande bestämmelser äro jordbrukskassorna för sin medelanskaffning i regel hänvisade till centralkassorna. Dessa senare äga rätt till inlåning å sparkasseräkning från jordbrukskassornas medlemmar samt från allmänheten efter Kungl. Maj:ts prövning å vissa bankmässiga räkningar. De ha dessutom medgivits rätt att i viss utsträckning rediskontera växlar i riksbanken. Den enda utväg, som härutöver står centralkassorna till buds för uppbringande av erforderligt kapital, är att i vissa statens fonder eller andra penninginrättningar söka upptaga lån.

Ur de sålunda i samband med antagandet av 1915 års lag om jordbruks- och centralkassor för jordbrukskredit anvisade lånekällorna har icke rörelsekapital i tillräcklig mängd kunnat anskaffas. Särskilt har inlåningen å bankmässiga räkningar icke fått någon större omfattning. Detta torde bero dels på den rådande konkurrensen mellan olika penninginrättningar, dels ock i icke oväsentlig grad, på det misstroende mot ekonomisk föreningsverksamhet över huvud taget, som uppstod hos allmänheten, då den ekonomiska krisens verkningar efter högkonjunkturen började visa sig.

I den mån erfarenheten visat det vara nödvändigt hava genom olika riksdagsbeslut ändringar vidtagits i 1915 års lag om jordbruks- och centralkassor i syfte bl. a. att vidga kassornas rätt till kreditgivning. Sedan bestämmelserna i kungl. kungörelsen den 6 juni 1925 hunnit att fullt genomföras, torde kassorna, under förutsättning av tillräcklig kapitaltillgång, kunna tillgodose icke blott den huvudsakligaste delen av jordbrukets driftkredit utan även en del av den mera fasta krediten. Kassornas rätt till kreditgivning har sålunda betydligt ökats, nämligen från kr. 75:— pr har odlad jord 1915 till nu 40 % av taxerat jordbruksvärde med möjlighet till ytterligare kredit mot säkerhet av vissa förstklassiga fastighetsinteckningar. Det torde därför vara uppenbart, att centralkassorna, som endast med betydande svårigheter hittills kunnat anskaffa erforderligt kapital, under de närmast kommande åren kunna bli urständsatta att fylla jordbrukskassornas anspråk på rörelsemedel.

Ordnade kreditförhållanden för jordbruket torde emellertid utan gensägelse vara en av de viktigaste faktorer, på vilka jordbrukets framtida utveckling beror, och, då denna angelägenhet synes kunna ordnas genom de för jordbruket speciellt inrättade jordbruks- och centralkassorna för jordbrukskredit, om endast tillräckligt kapital ställes till dessas förfogande, anse vi, att frågan om kapitalanskaffning måste lösas på ett tillfredsställande sätt. En dylik lösning torde, enligt vår åsikt, icke stå att vinna, med mindre än att staten härtill lämnar sitt stöd. Förslag om, att staten borde ställa visst rörelse-

kapital till jordbrukskreditföreningarnas förfogande, hava, såsom ovan antytts, flera gånger framkommit, dock utan att leda till positivt resultat. Det torde emellertid även finnas andra sätt, på vilka staten kan stödja jordbrukskasserörelsen och förhjälpa den till att bättre än hittills utnyttja de till buds stående lånekällorna. Det är givet, att om någon större inlåning från allmänheten skall komma till stånd, måste det ligga vissa reella, i siffror uttryckta värden bakom rörelsen såsom säkerhet för de förbindelser, den utåt ikläder sig. De flesta insättare räkna säkerligen mera med en dylik säkerhet, än med den ansvarighet, jordbrukskassemedlemmarna iklätt sig, även om denna senare är aldrig så betryggande. Beträffande beloppen av de personliga ansvarsförbindelser, som, förutom av låntagarna lämnade hypotek, säkerställa jordbrukskassornas och centralkassornas långivare, hänvisas till Statistisk årsbok av år 1926, sid. 178—179.

För närvarande har staten till Sveriges riksbank överlämnat för varje centralkassa kr. 100,000: — i statsobligationer såsom säkerhet för dess förbindelser, med rätt för kassans fordringsägare att under vissa villkor använda panten till täckande av sina fordringar, i den mån kassans egna tillgångar, de belopp inberäknade, som på grund av medlemmarnas i kassan ansvarighet för dess förbindelser kunna från dem uttaxeras, därtill visa sig otillräckliga.

Med hänsyn till den omfattning rörelsen redan har, kan den hittills lämnade statsgarantien icke längre anses motsvara behovet. En ökning av ifrågasvarande garanti synes därför vara av behovet påkallad. För att ge rum för behövlig utveckling torde ökningen böra tillmätas så, att de äldre centralkassar, som numera ha fasta och jämförelsevis utbredda organisationer, få sitt behov tillgodosett. Dessa torde knappast bliva fullt tillgodosedda med mindre garantibelopp än kr. 1,000,000: — åt vardera. Därutöver anses varje centralkassa, vars verksamhet omspannar mera än ett län, behöva en tilläggs garanti av kr. 200,000: — för varje överskjutande län. Försiktigheten bjuder emellertid att det lägges i Kungl. Maj:ts hand att pröva huru stort garantibelopp, som för varje centralkassa kan vara befogat med hänsyn till dess organisation och möjligheter till verksamhet.

Då staten på sin tid för Sveriges allmänna hypoteksbank och konungariket Sveriges stadshypotekskassa såsom säkerhet för dessa institutioners förbindelser överlämnade statsobligationer till ett belopp av kr. 30,000,000: — för vardera, vilken summa för den sistnämnda år 1918 höjts till kr. 50,000,000: — och nu av Kungl. Maj:t föreslås ökad till kr. 80,000,000: — torde det kunna anses rimligt, att staten ökar sin garanti för jordbrukskasseverksamheten, vars betydelse, framför allt för det mindre jordbruket, ingen numera lär bestrida. Då därtill en dylik garanti icke innebär någon direkt ekonomisk uppoffring för staten, och man ej heller har anledning att befara några förluster, men då den däremot med all sannolikhet i avsevärd mån skulle underlätta jordbrukskasserörelsens kapitalanskaffning, synes oss nu framhållna form för statshjälp böra anlitas.

Med anledning av vad vi sålunda anfört, få vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta, att en statsgaranti av högst kr. 1,000,000: — ställes för varje godkänd centralkassa för jordbrukskredit med tillägg av kr. 200,000: — för varje län utöver ett, varav centralkassans verksamhetsområde består, genom att från riksgäldskontoret till riksbanken överlämnas statobligationer till härför erforderligt belopp under samma villkor, som gälla för de obligationer, vilka förut för samma ändamål överlämnats.

Stockholm den 19 januari 1927.

Sven Linders. Jöns Pålsson. Joh. Johansson Alexander Nilsson.
i Friggeråker.

N. Gabrielsson. Carl Johansson. Elof B. Andersson. J. B. Johansson.